

مقایسه ویژگی‌های شخصیتی و احساس تنهایی دانشجویان کاربر و غیر کاربر شبکه‌های اجتماعی

پروانه حسینوند^۱، کریم سواری^{۲*}

۱. کارشناس ارشد مشاوره خانواده، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.
۲. کریم سواری دانشیار و عضو هیات علمی گروه روان‌شناسی تربیتی دانشگاه پیام نور تهران، تهران، ایران.
(نویسنده مسئول)

چکیده

مقدمه: در تحقیق حاضر، ویژگی‌های شخصیتی برون‌گرایی و باز بودن و احساس تنهایی در دانشجویان کاربر و غیر کاربر شبکه‌های اجتماعی مورد بررسی و مقایسه قرار گرفت.

روش: کلیه دانشجویان دختر و پسر دانشگاه پیام نور واحد لالی، جامعه آماری تحقیق حاضر را تشکیل داده‌اند که ۲۳۱ نفر آنان (۱۴۳ دختر و ۸۸ پسر) به صورت داوطلبانه انتخاب شدند. طرح تحقیق حاضر توصیفی از نوع علی‌مقایسه‌ای است. داده‌ها از طریق نرم‌افزار آماری «اس. پی. اس. اس.» و با کمک آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و تحلیل واریانس تک‌متغیری و چندمتغیری تجزیه و تحلیل شدند. برای جمع‌آوری داده‌های تحقیق، از پرسش‌نامه‌های پنج‌بعدی شخصیتی ساخته کاستا و مک کری (۱۹۹۲) و احساس تنهایی راسل، پیلا و کاترونا (۱۹۸۰) استفاده بعمل آمد.

نتایج: یافته‌ها نشان داد که میانگین نمرات شخصیت برون‌گرایی، شخصیت باز بودن و احساس تنهایی در دانشجویان کاربر شبکه‌های اجتماعی از دانشجویان غیر کاربر بیشتر بوده و از آن جهت بین میانگین نمرات آنان تفاوت آماری معناداری مشاهده شد.

بحث و نتیجه‌گیری: از آنجایی که تحقیق حاضر نشان داد که میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در دانشجویان برون‌گرا و باز و دانشجویان دارای احساس تنهایی بالا است لذا به متولیان امر پیشنهاد می‌شود که برای کاهش احساس تنهایی و افزایش ارتباط با دیگران در دانشجویان به توسعه شبکه‌های اجتماعی با برنامه‌های متنوع اهتمام نمایند.

کلیدواژه‌ها: ویژگی‌های شخصیتی، احساس تنهایی، دانشجویان کاربر، دانشجویان غیر کاربر، شبکه اجتماعی.

*Email: K_Sevari@pnu.ac.ir

دوفصلنامه علمی - پژوهشی

روان‌شناسی بالینی و شخصیت

(دانشور رفتار)

دوره ۱۶، شماره ۲، پیاپی ۳۱
پانیز و زمستان ۱۳۹۷
صص: ۱۸۹-۱۸۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۶/۱۱

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۱۱/۰۱

Biannual Journal of

Clinical Psychology & Personality

(Daneshvar-e-Raftar)

Vol. 16, No. 2, Serial 31

Autumn & Winter
2018-2019

pp.: 181-189

مقدمه

امروزه شبکه های اجتماعی نظیر فیس بوک، مای اسپیس، سایبرد، بیو و تویتتر، افراد زیادی را به خود جلب نموده است [۱]. شبکه های اجتماعی از روش های عمده برقراری ارتباط و کسب اطلاعات و از جمله منابع صرف وقت، سرگرمی و بخش عمده امورات روزانه دنیای پیشرفته بشر بشمار می رود [۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷]. در همین رابطه پژوهشگران متعددی نشان دادند که دانشجویان دانشگاه، بطور روزانه و متوسط ۴ ساعت و نیم صرف شبکه اجتماعی می کنند [۸]. صاحب نظران دیگری معتقدند که جوانان از شبکه های اجتماعی جهت ایجاد صمیمیت و برقراری ارتباط با دوستان [۹] و برای کمک به خود در تنظیم ارتباطات استفاده می کنند [۱۰]. لازم به ذکر است که اینگونه روابط بایستی منطقی و سالم باشد. در همین رابطه برخی از نویسندگان بر اهمیت شبکه های اجتماعی در ایجاد روابط خوب بین نوجوانان تاکید می کنند [۱۱ و ۱۲].

از مهم ترین ویژگی های شبکه های اجتماعی عبارتند از: دسترسی آسان به آن و گستردگی آن؛ کم هزینه بودن؛ چند رسانه ای بودن؛ جمع گرایی و شبکه سازی انسانی؛ تعامل گرایی؛ بهره گیری بدون نیاز به مهارت و تخصص؛ ارتباط فوری؛ پیوستگی و مداومت [۱۳]. در شبکه های اجتماعی مجازی که نسل جدیدی از وب سایت های اینترنتی به شمار می روند، کاربران اینترنتی به صورت مجازی حول محور مشترکی دور هم جمع می شوند و اجتماع روی خط (آنلاین) را تشکیل می دهند [۱۴]. نویسندگان این بحث را مطرح می کنند که افراد در شبکه های اجتماعی می توانند به دوستانشان وصل شوند؛ از حمایت عاطفی آنها برخوردار شوند؛ خود را به دیگران نشان دهند؛ و آنچه دوست دارند با دیگران به اشتراک بگذارند و رابطه هایشان را با دیگران برقرار یا حفظ نمایند [۱۵]. در همین رابطه برخی از صاحب نظران اعتقاد دارند که شبکه های اجتماعی و اینترنت در افزایش ارتباطات، تعاملات اجتماعی و اجتماعی شدن افراد دارای ضعف ارتباط چهره به چهره کمک نموده [۱۶] و در کاهش کمرویی و بازداری آنان بسیار موثر و مفید است [۱۷ و ۱۸].

بررسی ها نشان داد که شخصیت و ویژگی های شخصیتی، از جمله متغیرهایی هستند که با میزان استفاده از شبکه های اجتماعی ارتباط دارند [۱۹]. شخصیت بیانگر آن دسته از ویژگی های فردی افراد است که الگوی ثابت رفتاری آنها را نشان می دهد [۲۰]. براساس الگوی پنج عاملی شخصیتی کاستا و مک کری [۲۱]. شخصیت انسان را می توان به وسیله پنج عامل بزرگ روان رنجورخویی، برون گرایی، باز بودن، توافق و وجدانی بودن تبیین کرد. مطابق با این دیدگاه،

روان رنجورخویی بعدی است که اساس آن را تجربه هیجانات نامطلوب و فرضی تشکیل می دهد، افراد روان رنجور دارای ویژگی های اضطراب، خشم و کینه ورزی، افسردگی و آسیب پذیری هستند. به همین نحو شخصیت برون گرایی دربرگیرنده ویژگی هایی از قبیل اجتماعی بودن، فعال بودن و دوست دار دیگران، جمع گرایی، قاطعیت، فعالیت، هیجان خواهی و هیجان های مثبت است [۲۲]. کاستا و مک کری معتقدند افراد دارای شخصیت باز بودن به تجربه مشتاق تنوع بوده، ابهام را تحمل کرده و زندگی غنی تر، پیچیده تر و نامتعارف تری دارند. شاخص شخصیتی توافق بر گرایش های بین فردی افراد تأکید دارد. مطابق تعریف، فرد موافق به فردی گفته می شود که نوع دوست است و با دیگران احساس هم دردی می کند و مشتاق کمک به آنها می باشد. افراد توافق پذیر دارای ویژگی های اعتماد، سادگی، نوع دوستی، تبعیت، تواضع و درک دیگران هستند. شاخص شخصیتی وجدانی بودن دارای ویژگی هایی از قبیل شایستگی، نظم، وظیفه شناسی، تلاش برای موفقیت و نظم درونی، احساس وظیفه، نیاز به پیشرفت و سازمان دهی را شامل می شود [۲۳].

بررسی ها حاکی است که تعداد مطالعات ارتباط ویژگی های شخصیتی و میزان استفاده از شبکه های اجتماعی (بویژه فیس بوک) افزایش پیدا کرده است [۲۴، ۲۵]. در همین راستا بررسی ها نشان داد ابعاد شخصیتی برون گرایی، ثبات هیجانی و بازبودن از متغیرهای پیش بین رسانه های اجتماعی است [۲۶]. دیگر مطالعات از ارتباط بین برون گرایی و استفاده بیشتر از فیس بوک خبر می دهد [۲۷، ۲۸، ۲۹]. نتایج برخی مطالعات نشان داد که بین بعد برون گرایی و استفاده از شبکه های اجتماعی مانند فیس بوک ارتباط مثبت وجود داشته [۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵]. و بررسی های دیگری از رابطه منفی بین دو متغیر یاد شده [۳۶] و برخی مطالعات نشان از روابط غیرمعناداری آن دو متغیر حکایت می کند [۳۷]. پژوهشگران نشان دادند که میزان استفاده برون گرایان از رسانه های اجتماعی بیشتر بوده و از تعاملات اجتماعی بیشتری برخوردار بوده و بین روی خط بودن و بعد برون گرایی ارتباط مثبت وجود دارد [۳۸، ۳۹، ۴۰].

احساس تنهایی، یکی دیگر از متغیرهایی بشمار می رود که در گرایش افراد به میزان استفاده از شبکه های اجتماعی موثر است [۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷]. در همین رابطه نتایج مطالعات نشان می دهد بین احساس تنهایی و میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مثل فیس بوک ارتباط وجود دارد بطوریکه شبکه های اجتماعی در افزایش سطح احساس تنهایی موثر است [۴۸، ۴۹]. در همین رابطه برخی از پژوهش ها نشان داد که استفاده زیاد از شبکه اجتماعی فیس بوک با

کلاس خواسته شد تا به پرسش نامه‌های تحقیق پاسخ دهند و بر همین منوال تعداد مورد نیاز انتخاب گردید. با توجه به اینکه تجربه محقق نشان می‌دهد که تقریباً دانشجویان دانشگاه پیام نور در یک سطح هوشی قرار دارند و با توجه به اینکه دانشجویان مورد مطالعه از یک بافت فرهنگی و اقتصادی مشابهی برخوردارند لذا از این جهت از دانشجویان نامبرده به عنوان آزمودنی استفاده بعمل آمد و با این کار تقریباً آزمودنی‌ها همانندسازی شدند.

ابزارهای پژوهش

برای جمع‌آوری داده‌های تحقیق حاضر، از پرسش‌نامه ویژگی‌های شخصیتی پنج‌عاملی کاستا و مک کری استفاده گردید. پرسش‌نامه فوق‌الذکر از پنج عامل روان‌رنجورخویی، برون‌گرایی، بازبودن، توافق و وجدانی بودن تشکیل شده و دارای دو فرم ۲۴۰ سئوالی و ۶۰ سئوالی است. در تحقیق حاضر از فرم کوتاه ۶۰ سئوالی و فقط از دو بعد برون‌گرایی و بازبودن استفاده گردید. ابزار یاد شده روی دانشجویان دانشگاه‌های تهران اعتباریابی و پایایی آن از طریق بازآزمایی برای خرده‌مقیاس روان‌رنجورخویی ۰/۸۴؛ برای برون‌گرایی ۰/۸۲؛ برای بازبودن ۰/۷۸؛ برای توافق ۰/۶۵ و برای وجدانی بودن ۰/۸۶ برآورد و روایی آن از طریق ضریب همبستگی با آزمون ۲۴۰ سئوالی به ترتیب برای روان‌رنجورخویی ۰/۷۵؛ برای برون‌گرایی ۰/۹۱؛ برای بازبودن ۰/۷۱؛ برای توافق ۰/۷۸ و برای وجدانی بودن ۰/۷۵ را گزارش شده است [۶۴].

نمره‌گذاری ماده‌ها به صورت مقیاس پنج‌گزینه‌ای از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم صورت می‌گیرد. همچنین برای سنجش احساس تنهایی از پرسش‌نامه احساس تنهایی راسل، پیلا و کاترونا (۱۹۸۰) استفاده گردید. پرسش‌نامه فوق‌توسط شکرکن و میردربیکوند ترجمه شد. این مقیاس مشتمل بر ۲۰ سؤال است و نمره‌گذاری آن در طیف لیکرت چهار درجه‌ای «هرگز = ۱ تا اغلب = ۴» انجام می‌شود که سؤالات ۱، ۴، ۵، ۶، ۹، ۱۰، ۱۵، ۱۶، ۱۹ و ۲۰ به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. در پژوهشی برای تعیین پایایی آن از دو روش آلفای کرونباخ و تنصیف استفاده کردند که مقدار آنها به ترتیب ۰/۷۵ و ۰/۷۱ و روایی همزمان آن با آزمون اضطراب ۰/۴ به دست آمد [۶۵].

شیوه انجام پژوهش

به منظور انجام پژوهش حاضر و پس از اخذ مجوز لازم از مسئولان دانشگاه و بررسی پرسش‌نامه‌ها از طرف حراست آن دانشگاه، تعدادی از کلاس‌ها (۱۰ کلاس) انتخاب و ضمن توضیح اهداف تحقیق از دانشجویان داوطلب خواسته شد که به دقت ماده‌ها را خوانده و پاسخ مناسب را انتخاب

احساس تنهایی افراد ارتباط مثبت دارد [۵۰، ۵۱، ۵۲]. تحقیقات متعددی نشان داد که صرف وقت زیاد در شبکه‌های اجتماعی می‌تواند به نشانه‌های افسردگی و افزایش ریسک انزوای اجتماعی و احساس تنهایی منجر شود [۵۳، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵۹]. از طرفی نتایج دیگر مطالعات نیز نشان داد که داشتن دوستان استفاده‌کننده زیاد از شبکه‌های اجتماعی، با سطوح بالای احساس تنهایی ارتباط دارد [۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳]. با توجه به اهمیت ویژگی‌های شخصیتی و احساس تنهایی در گرایش به استفاده از شبکه‌های اجتماعی و بررسی پیامدهای آن می‌توان این مطلب علمی را مورد بررسی قرار داد که چگونه از شبکه‌های اجتماعی در جهت اهداف مثبت انسانی استفاده نمود لذا با استناد به این مقدمه در تحقیق حاضر این سؤال که آیا بین ویژگی‌های شخصیتی و احساس تنهایی دانشجویان کاربر و غیر کاربر شبکه‌های اجتماعی تفاوت وجود دارد یا نه مورد مقایسه و بررسی قرار گرفت.

فرضیه‌های پژوهش

۱. بین دانشجویان کاربر و غیر کاربر شبکه‌های اجتماعی از لحاظ ویژگی‌های شخصیتی برون‌گرایی تفاوت وجود دارد.
۲. بین دانشجویان کاربر و غیر کاربر شبکه‌های اجتماعی از لحاظ ویژگی‌های شخصیتی بازبودن تفاوت وجود دارد.
۳. بین دانشجویان کاربر و غیر کاربر شبکه‌های اجتماعی از لحاظ احساس تنهایی تفاوت وجود دارد.

روش

نوع پژوهش

با توجه به اینکه هدف تحقیق حاضر مقایسه دانشجویان کاربر و غیر کاربر شبکه‌های اجتماعی از لحاظ ویژگی‌های شخصیتی برون‌گرایی، بازبودن و احساس تنهایی است لذا طرح تحقیق توصیفی از نوع علی-مقایسه‌ای است.

آزمودنی

الف) جامعه آماری: کلیه دانشجویان دختر و پسر دانشگاه پیام نور مرکز لالی (یکی از شهرهای استان خوزستان) که در سال تحصیلی ۱۳۹۵ مشغول تحصیل بودند، جامعه آماری تحقیق حاضر را تشکیل داده بودند.

ب) نمونه پژوهش: از بین ۴۱۵ دانشجوی دختر و پسر شاغل به تحصیل در سال ۱۳۹۵ تعداد ۲۳۱ نفر (۱۴۳ دختر و ۸۸ پسر) به صورت داوطلبانه انتخاب شدند. از آنجایی که حضور دانشجویان دانشگاه پیام نور در کلاس‌های درسی اجباری نیست (به استثنای دروس عملی) لذا انتخاب نمونه تحقیق به این صورت بود که از تمام دانشجویان حاضر در

کنند.

جدول ۳. نتایج آزمون آزمون کولموگروف - اسمیرنوف برای برای
 آزمون فرض بهنجاری توزیع

متغیرها		آزمون کولموگروف - اسمیرنوف
اماره	سطح معنی داری	
ویژگی شخصیتی برون گرایی	۰/۱۸	۱/۰۸۰
ویژگی شخصیتی باز بودن	۰/۲	۰/۱۱
احساس تنهایی	۰/۲	۰/۰۹۷

شیوه تحلیل داده‌ها

بعد از جمع آوری پرسش نامه ها و ورود داده ها به محیط نرم افزار آماری اس پی اس اس، داده ها با کمک آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و استنباطی (تحلیل واریانس چند متغیری) تجزیه و تحلیل گردیدند.

نتایج

در این قسمت یافته های تحقیق (توصیفی و استنباطی) ارائه شده است.

جدول ۱. فراوانی و درصد فراوانی دانشجویان کاربر و غیر کاربر شبکه های اجتماعی

فراوانی	درصد فراوانی	دانشجویان
۴۵	۲۰	کاربر
۱۸۶	۸۰	غیر کاربر
۲۳۱	۱۰۰	جمع کل

مندرجات جدول ۱ فوق نشان می دهد که دانشجویان کاربر با ۴۵ نفر (۲۰ درصد) و دانشجویان غیر کاربر شبکه های اجتماعی با ۱۸۶ نفر (۸۰ درصد) به ترتیب کمترین و بیشترین مقدار و فراوانی را دارا هستند.

جدول ۲. شاخص های آماری (حداقل نمره، حداکثر نمره، میانگین و انحراف معیار) متغیر ویژگی های شخصیتی برون گرایی، باز بودن و احساس تنهایی دانشجویان کاربر و غیر کاربر شبکه های اجتماعی

متغیر	دانشجو	حداقل نمره	حداکثر نمره	میانگین	انحراف معیار
احساس تنهایی	کاربر	۵۶	۹۸	۷۰/۹۳	۸/۸۵
	غیر کاربر	۴۹	۹۹	۶۷/۰۸	۸/۷۲
برون گرایی	کاربر	۲۰	۳۷	۲۷/۹۷	۳/۵۱
	غیر کاربر	۱۵	۳۶	۲۶/۶	۴/۲۶
باز بودن	کاربر	۲۱	۴۴	۲۹/۲۴	۵/۳۹
	غیر کاربر	۱۳	۳۹	۲۷/۲۳	۵/۰۸

مندرجات جدول ۲ نشان می دهد که میانگین و انحراف معیار نمرات احساس تنهایی دانشجویان کاربر و غیر کاربر شبکه های اجتماعی به ترتیب ۷۰/۹۳ (۸/۸۵) و ۶۷/۰۸ (۸/۷۲)؛ برای ویژگی شخصیتی برون گرایی دانشجویان کاربر و غیر کاربر شبکه های اجتماعی به ترتیب ۲۹/۲۴ (۵/۳۹) و ۲۷/۲۳ (۵/۰۸) و برای ویژگی شخصیتی باز بودن دانشجویان کاربر و غیر کاربر شبکه های اجتماعی به ترتیب ۲۹/۲۴ (۵/۳۹) و ۲۷/۲۳ (۵/۰۸) می باشد. ضمناً کمترین و بیشترین نمره متغیرهای تحقیق در جدول ۲ ارائه شده است.

همان گونه که در جدول ۳ نشان داده شده است، با توجه به سطح معنی داری آزمون کولموگروف - اسمیرنوف ($p < 0.001$)، فرض بهنجاری توزیع نمرات متغیرها در جامعه مورد پژوهش برای کلیه متغیرها مورد تأیید قرار می گیرد. یافته های مربوط به فرضیه های تحقیق، در جدول ۴ آمده است.

جدول ۴. نتایج تحلیل واریانس چند متغیری (مانوا) روی نمرات ویژگی های شخصیتی برون گرایی، باز بودن و احساس تنهایی دانشجویان کاربر و غیر کاربر شبکه های اجتماعی

آزمون	مقدار	DF فرضیه	DF خطا	F	سطح معناداری
آزمون اثر پیلایی	۰/۰۶۲	۳	۲۲۷	۵/۰۲۷	۰/۰۰۲
آزمون لامبدای ویلکز	۰/۹۴	۳	۲۲۷	۵/۰۲۷	۰/۰۰۲
آزمون اثر هتلینگ	۰/۰۷	۳	۲۲۷	۵/۰۲۷	۰/۰۰۲
آزمون بزرگترین ریشه رویز	۰/۰۷	۳	۲۲۷	۵/۰۲۷	۰/۰۰۲

همانطوری که در جدول ۴ نشان داده شده است، سطوح معناداری همه آزمون ها بیانگر این است که بین دانشجویان کاربر و غیر کاربر شبکه های اجتماعی از لحاظ یکی از متغیرهای وابسته (ویژگی های شخصیتی برون گرایی، باز بودن و احساس تنهایی) تفاوت معناداری وجود دارد. برای اطمینان از تفاوت یاد شده، نتایج حاصل از تحلیل واریانس یک متغیری در متن مانوا، در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۵. نتایج تحلیل واریانس یک متغیری در متن مانوا روی میانگین نمرات احساس تنهایی، ویژگی های شخصیتی برون گرایی و باز بودن دانشجویان کاربر و غیر کاربر شبکه های اجتماعی

متغیر	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی داری
احساس تنهایی	۵۳۷/۸۲	۱	۵۳۷/۸۲	۷/۰۲	۰/۰۰۹
ویژگی شخصیتی برون گرایی	۶۸/۵۶	۱	۶۸/۵۶	۴/۰۲	۰/۰۴۶
ویژگی شخصیتی باز بودن	۱۴۶/۸۶	۱	۱۴۶/۸۶	۵/۵۴	۰/۰۱۹

همان طوری که در جدول ۵ مشاهده می شود، فرضیه اول تا سوم تأیید می شود. یعنی بین دانشجویان کاربر و غیر کاربر شبکه های اجتماعی از لحاظ احساس تنهایی و ویژگی

شخصیتی برون‌گرایی و باز بودن تفاوت معنی‌داری مشاهده می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

همانطوری که قبلاً نیز گفته شد، در تحقیق حاضر ویژگی‌های شخصیتی (برون‌گرایی و باز بودن) و احساس تنهایی در بین دانشجویان کاربر و غیر کاربر شبکه‌های اجتماعی مورد بررسی و مقایسه قرار گرفت. با توجه به اینکه در عصر حاضر، اطلاعات و ارتباطات مجازی به اوج خود رسیده و محدودیت زمانی و مکانی از طریق شبکه‌های اجتماعی از بین رفته است، لذا شبکه‌های اجتماعی در تغییر سبک زندگی، نگرش‌ها، عقاید، باورها و هویت افراد نقش بسیار عمده‌ای ایفا می‌کنند. به عبارت دیگر نمی‌توان نقش شبکه‌های اجتماعی و ارتباطات مجازی بر سبک زندگی افراد امروزی را نادیده گرفت. از طرفی نتایج تحقیقات نشان داد که استفاده نامحدود و ناسالم و بدون حد و مرز از فضای مجازی علاوه بر عوارض جسمانی منجر به اختلالات شخصیتی مانند تعارض بین فردی، حساسیت، زودرنجی، اضطراب، بدخلقی، افسردگی، انکار مشکلات خود، دروغ‌گویی، انکار و سواستی، انزوای طلبی، احساس پوچی و ناامیدی، احساس گناه، لذت نبردن از سرگرمی‌های گروهی، غیبت از جمع خانواده، دوستان، مدرسه و... در فرد وابسته به اینترنت می‌شود. در همین رابطه بایستی گفت که ویژگی‌های شخصیتی همواره تأثیر بسزایی بر عقاید و تفکرات مربوط به به‌ره‌گیری از رسانه‌ها داشته است. به همین خاطر جمعی از روانشناسان و صاحب‌نظران عقاید مربوط به شخصیت، سعی کرده‌اند رابطه و تعمق در فضای مجازی را برحسب صفات شخصیت تبیین نمایند. آنها بر این باورند که فضای مجازی فرصت‌های جدیدی برای نمایش و معرفی شخصیت در اختیار کاربران قرار می‌دهد. نتایج تحقیقات حاکی از آن است که میانگین نمرات ابعاد شخصیتی برون‌گرایی و باز بودن دانشجویان کاربر شبکه‌های اجتماعی از دانشجویان غیر کاربر بیشتر بوده و از آن جهت بین میانگین نمرات آنان تفاوت آماری معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر و با استناد به برخی از یافته‌های علمی و یافته‌های تحقیق حاضر می‌توان نتیجه گرفت که دانشجویان کاربر شبکه‌های اجتماعی از ویژگی‌های شخصیتی برون‌گرایی و باز بودن برخوردار بوده اما در عوض دانشجویان غیر کاربر شبکه‌های اجتماعی از چنین ویژگی‌هایی برخوردار نیستند. نتایج این مطالعه با یافته‌های تحقیقات [۲۴،۲۵،۲۶،۲۷]. همسو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت افرادی که از شبکه‌های مجازی استفاده می‌کنند از برون‌گرایی بیشتری نسبت به افرادی که استفاده نمی‌

کنند برخوردارند. این در حالی است که این افراد ارتباطات بیشتری با پیرامون خود داشته و وقت زیادی را صرف آنها می‌کنند. آنها به استقلال و تنوع‌گرایش دارند و نسبت به اکثر افراد از تنها بودن بیشتر احساس ناراحتی می‌کنند. در همین راستا نتایج تحقیقات نشان داد که ویژگی‌های شخصیتی تأثیر مهمی بر استفاده از فضای مجازی دارد. به عبارت دیگر فضای مجازی فرصتی جهت ارتباطات بدون مرز همراه با بازداری در گروه‌ها را فراهم می‌آورد. این قابلیت که از مهمترین ویژگی فضای مجازی است می‌تواند عرصه را جهت حضور بیشتر کاربران با ویژگی‌های برون‌گرایی فراهم نماید. لازم به ذکر است که نتایج برخی از مطالعات در خصوص این فرضیه و یافته‌های تحقیق حاضر از ضد و نقیض بودن یافته‌ها حکایت می‌کند. در همین راستا نتایج تحقیقات برخی از مطالعات نشان داد که بعد برون‌گرایی با میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مانند فیس بوک ارتباط مثبت داشته [۲۹،۳۰،۳۱،۳۲،۳۳،۳۴] درحالی‌که بررسی‌های دیگر، از رابطه منفی بین دو متغیر یاد شده حکایت نموده [۳۵] و نتایج برخی مطالعات دیگر از روابط غیرمعناداری آن دو متغیر خبر می‌دهد [۳۶]. با استناد به نتایج تحقیق حاضر می‌توان به این مطلب پی برد که دانشجویان کاربر دارای شخصیت برون‌گرا و باز از شبکه‌های اجتماعی استفاده بیشتری می‌کنند تا دانشجویان غیر کاربر. در همین راستا نتایج مطالعات [۳۷،۳۸] نشان داد که میزان استفاده برون‌گرایان از رسانه‌های اجتماعی بیشتر بوده و از تعاملات اجتماعی بیشتری برخوردار بوده و بین روی خط بودن و بعد برون‌گرایی ارتباط مثبت وجود دارد [۳۹].

از دیگر یافته‌های تحقیق حاضر این بود، که میانگین نمرات احساس تنهایی دانشجویان کاربر شبکه‌های اجتماعی از دانشجویان غیر کاربر بیشتر بوده و از آن جهت بین میانگین نمرات آنان تفاوت آماری معناداری مشاهده شد. به عبارت دیگر دانشجویان کاربر شبکه‌های اجتماعی نسبت به دانشجویان غیر کاربر احساس تنهایی بیشتری می‌کنند و لذا برای جبران این نقیصه و محدودیت با دیگران روی خط قرار گرفته تا خلاء موجود خود را پرکنند. نتایج مطالعه حاضر با یافته‌های [۴۸،۴۹،۵۰،۵۱] همسو است. در تبیین این یافته‌ها و با شهادت تحقیقات انجام شده بایستی گفت که شبکه‌های اجتماعی به عنوان رسانه اجتماعی با قابلیت‌های متعدد زندگی مفر و امنی را برای تعدادی از افراد مهیا می‌کنند که در دنیای واقعی انکار شده‌اند. این فضای مجازی می‌تواند گریزگاهی برای کسانی باشد که از مشکلات روانی رنج می‌برند و به تشویق و احساس تنهایی دچار هستند و همچنین وسیله‌ای برای ارضای نیازهای هیجانی و روانی آنهاست.

منابع

- 1- Foon-Hew, K. (2011). Students and teachers use of facebook. *Computers in Human Behavior*, 27 (2), pp.662-676.
- 2- Shapiro, L. A. S., & Margolin, G. (2014). Growing up wired: social networking sites and adolescent psychosocial development. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 17(1), pp.1-18.
- 3- Muscanell, N. L. & Guadagno, R. E. (2012). Make New Friends or Keep the Old: Gender and Personality Differences in Social Networking Use. *Computers in Human Behavior*, 28: pp.107-112.
- 4- Utz, S., & Beukeboom, C. J. (2011). The role of social network sites in romantic relationships: Effects on Jealousy and Relationship Happiness. *Journal of Computer- Mediated Communication*, 16(4), pp.511-527.
- 5- Subrahmanyam, K., Reich, S. M., Waechter, N., & Espinoza, G. (2008). Online and offline social networks: Use of social networking sites by emerging adults. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 29(6), pp. 420-433.
- 6- Valkenburg, P. M., & Peter, J. (2009). The effects of instant messaging on the quality of adolescents' existing friendships: a longitudinal study. *Journal of Communication*, 59(1), pp.79-U15.
- 7- Mesch, G. S. (2005). A study of adolescents' online and offline social relationships. Oxford Internet Institute, Research Report, 8, pp.1-24.
- 8- Hung, F.-Y., Huang, D.-H., Lin, H.-Y., & Chiu, S.-L. (2014). Analysis of the psychological traits, Facebook usage, and Facebook addiction model of Taiwanese university students. *Telematics and Informatics*, 31(4), pp.597-606.
- 9- Courtois, C., All, A., & Vanwynsberghe, H. (2012). Social network profiles as information sources for adolescents' offline relations. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(6), pp.290-295.
- 10- Biolcati, R., Cani, D., & Badio, E. (2013). Teenagers and Facebook: online privacy management. *Psicologia clinica dello sviluppo*, 17(3), pp.449-478.
- 11- Poulin, F., & Chan, A. (2010). Friendship stability and change in childhood and adolescence. *Developmental Review*, 30(3), pp.257-272.
- 12- Pfeil, U., Arjan, R., & Zaphiris, P. (2009). Age differences in online social networking—A study of user profiles and the social capital divide among teenagers and older users in MySpace. *Computers in Human Behavior*, 25(3), pp.643-654.

همچنین افراد به دلیل پتانسیل بالای شبکه‌ها برای مصاحبت، الگوهای تغییر یافته تعاملات اجتماعی برخط و همچنین به عنوان شیوه‌ای برای حالات مرتبط با احساس تنهایی به سمت شبکه‌ها کشیده می‌شوند. گمنامی و نداشتن ارتباط رو در رو در شبکه‌ها، خودآگاهی و اضطراب اجتماعی را کاهش داده که خود به تسهیل رفتار جامعه‌پسند و شکل‌گیری روابط دوستانه در این محیط‌ها برای افراد تنها منجر می‌شود. کسانی که در روابط واقعی میان فردی توفیق چندانی نداشته‌اند، اکنون از این طریق قادر می‌شوند بی‌آنکه چهره خود را بر ملا کرده، روابط گسترده‌ای را برقرار کنند و احساسات خویش را بروز دهند. در تبیین دیگری از این یافته می‌توان گفت که صرف وقت زیاد در شبکه‌های اجتماعی می‌تواند در گرایش افراد به نشانه‌های افسردگی و افزایش ریسک انزوای اجتماعی و احساس تنهایی موثر است [۵۲، ۵۹، ۵۸، ۵۷، ۵۶، ۵۵، ۵۴، ۵۳]. از طرفی نتایج مطالعات برخی دیگر از پژوهشگران [۶۱، ۶۰]. حاکی از آن است که داشتن دوستان استفاده‌کننده زیاد از فیس‌بوک، می‌تواند در ایجاد احساس تنهایی آنان اثرگذار باشد. در همین رابطه صاحب‌نظران معتقدند که صرف وقت زیاد و روی خط بودن در کاهش بهزیستی روانی و ارتباطات اجتماعی و افزایش احساس تنهایی افراد موثر است [۶۲]. نتایج بررسی برخی مطالعات دیگر نشان داد که استفاده زیاد از اینترنت بطور معناداری با کاهش ارتباطات خانوادگی، کاهش شبکه‌های اجتماعی محلی و افزایش احساس تنهایی و افسردگی ارتباط دارد [۶۷، ۶۹، ۶۸، ۶۷، ۶۶].

حذف برخی از آزمودنی‌ها به دلیل عدم تکمیل کامل پرسش‌نامه‌ها و انحصاری بودن دانشجویان دانشگاه پیام‌مرکز لالی از محدودیت‌های تحقیق حاضر است. از آنجایی که تحقیق حاضر نشان داد که دانشجویان دارای شخصیت برون‌گرا و باز بودن و دانشجویان دارای احساس تنهایی از شبکه‌های اجتماعی استفاده بیشتری می‌کنند لذا از طریق رسانه‌های اجتماعی، نصب بنر در مکان‌های پر ازدحام و پر جمعیت، پخش بروشورهای محلی و یا حتی از طریق پیام‌های کوتاه می‌توان مضرات استفاده زیاد از این شبکه‌ها را به آنان گوش زد کرد. تحقیق حاضر نشان داد که میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در دانشجویان برون‌گرا و باز و دانشجویان دارای احساس تنهایی بالا است لذا به متولیان امر پیشنهاد می‌شود که برای کاهش احساس تنهایی و افزایش ارتباط با دیگران در دانشجویان به توسعه شبکه‌های اجتماعی با برنامه‌های متنوع اهتمام نمایند.

- ۲۳- حق شناس، حمید (۱۳۷۸). هنجاریابی آزمون شخصیتی نئو، فرم تجدید نظر شده. مجله اندیشه و رفتار، ۴(۲)، ۵۰-۳۶.
- 24- Amichai-Hamburger, Y., and Vinitzky, G. (2010). Social Network Use and Personality. *Computers in Human Behavior*, 26: pp.1289-1295.
- 25- Wilson, K., S. Fornasier, and K. M. White. (2010). Psychological Predictors of Young Adults' Use of Social Networking Sites. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 13: pp.173-177.
- 26- Correa, T., A. W. Hinsley, & de Zúñiga, H. G. (2010). Who interacts on the Web?: The intersection of users' personality and social media use. *Computers in Human Behavior*, 26 (2), pp.247-253.
- 27- Lin, J.-H., W. Peng, M. Kim, S. Y. Kim, & R. LaRose. (2012). Social networking and adjustments among international students. *New Media & Society*, 14 (3), pp.421-440.
- 28- HongHughes, D. J., M. Rowe, M. Batey, and A. Lee. (2012). A tale of two sites: Twitter vs. Facebook and the personality predictors of social media usage. *Computers in Human Behavior*, 28 (2), pp.561-569.
- 29- Gosling, S. D., A. Augustine, S. Vazire, N. Holtzman, & S. Gaddis. (2011). Manifestations of Personality in Online Social Networks: Self-Reported Facebook-Related Behaviors and Observable Profile Information. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking* 14 (9), pp.483-488.
- 30- Aharony, N. (2013). Facebook use by Library and Information Science students. *Aslib Proceedings*. 65 (1), pp.19-39.
- 31- Tazghini, S. and K. L. Siedlecki. (2013). A mixed method approach to examining Facebook use and its relationship to self-esteem. *Computers in Human Behavior*, 29 (3), pp.827-832.
- 32- Hall, J. A. and N. Pennington (2013). Self-monitoring, honesty, and cue use on Facebook: The relationship with user extraversion and conscientiousness. *Computers in Human Behavior*, 29 (4), pp.1556-1564.
- 33- Ivcevic, Z. and N. Ambady. (2012). Personality impressions from identity claims on Facebook. *Psychology of Popular Media Culture*, 1 (1), pp.38-45.
- 34- Querciax, Daniele, Lambiottez, Renaud, Stillwell, David Kosinskiy. Michal, & Crow prof. Jon. (2012). The Personality of Popular Facebook Users. pp. 955-964.
- ۱۳- آذربخش، علی محمد (۱۳۹۱). رویکردی نظری به تأثیرات شبکه‌های اجتماعی بر تولید ملی و اشتغال در میان جوانان. فصلنامه مطالعات جوان و رسانه. شماره ۶، صص ۱۱۶-۹۵.
- ۱۴- قاسم زاده، مرتضی (۱۳۹۰). نقش شبکه‌های اجتماعی در تحولات منطق‌های و بین‌المللی، پرتال سیاست ما، دیپلماسی عمومی و رسانه‌ها. تحقیق چاپ نشده.
- 15-Ellison, N. B., Steinfield, C., & Lampe, C. (2007). The benefits of Facebook friends: Social capital and college students' use of online social network sites. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12(4), 1. pp. 16-25.
- 16- Baiocco, R., Laghi, F., Schneider, B. H., Dalessio, M., Amichai-Hamburger, Y., Coplan, R. J., & Flament, M. (2011). Daily patterns of communication and contact between Italian early adolescents and their friends. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 14(7-8), pp.467-471.
- 17- Teppers, E., Luyckx, K., Klimstra, T. A., & Goossens, L. (2014). Loneliness and Facebook motives in adolescence: A longitudinal inquiry into directionality of effect. *Journal of adolescence*, 37(5), pp.691-699.
- 18- Özgür, H. (2013). Analyzing the Relationship between social networking addiction, Interaction anxiousness and level s of loneliness of pre-service teachers. *International Journal of Human Sciences*, 10 (2): pp.667-690.
- ۱۹- قاصدی مرکیه، سالومه، طالع پسند، سیاوش و رحیمیان بوگر، اسحاق (۱۳۹۴). نقش عوامل شخصیتی و انگیزشی در استفاده از فیس بوک. دو فصلنامه روان‌شناسی بالینی و شخصیت. دوره ۱۳، شماره ۲، پیاپی ۱۲، صص ۱۰۵-۱۱۴.
- ۲۰- پروین، لارسن (۱۹۸۹). روان‌شناسی شخصیت. ترجمه محمد جواد جواد و پروین کدیور. تهران: انتشارات رسا.
- 21- Costa, P. T., & MacCrae, R. R. (1992). Professional manual: Revised NEO. Personality Inventory (NEO-PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) Psychological Assessment Resources, Inc.
- ۲۲- برنا، محمد رضا، حمید، نجمه و حیاتی، داوود (۱۳۹۵). نقش پیش‌بین‌کنندگی ویژگی‌های شخصیت، راهبردهای شناختی تنظیم هیجان، سبک‌های دلبستگی و سیستم‌های مغزی-رفتاری در آمادگی فعال و غیرفعال به اعتیاد و تکانشوری. فصلنامه اعتیاد پژوهی. سال دهم، شماره ۳۷، صص ۱۵۱-۱۷۴.

- 46- Çakır, V. & Çakır, V. (2010). Televizyon Bağımlılığı. İstanbul: LiteraTürk Yayınları.
- 47- Gülnar, B. & Balci, Ş. (2010). Yeni Medya ve Kültürleşen Toplum. İstanbul: LiteraTürk Yayınları.
- 48- Balci, Ş & Olkun, Emre. O. (2015). The relation between loneliness in social life & face book usage. 16th International Academic Conference. pp. 84-100.
- 49- Song, H. et al. (2014). Does Facebook Make You Lonely? A Meta-Analysis. Computers in Human Behavior, 36: pp.446-452.
- 50- Lemieux, R., Lajoie, S., & Trainor, N. E. (2013). Affinity-seeking, social loneliness, and social avoidance among Facebook users. Psychological reports, 112(2), pp.545-552.
- 51- Erdoğan, Y. (2008). Exploring the relationships among Internet usage, Internet attitudes and loneliness of Turkish adolescents. Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace, 2(2), pp.11-20.
- 52- Karakoç, E. & Taydaş, O. (2013). Relation between Web Surfing of University Students and Their Loneliness as a Leisure Time Activity: A Sample of Students in Cumhuriyet University. Journal of Selcuk Communication, 7 (4): pp.33-45.
- 53- Sheldon P. (2012). Profiling the Non-users: Examination of Life-position Indicators, Sensation Seeking, Shyness, and Loneliness among Users and Non-users of Social Network Sites. Computers in Human Behavior, 28: pp.1960-1965.
- 54- O'Keeffe, G. S., & Clarke-Pearson, K. (2011). The impact of social media on children, adolescents, and families. Pediatrics, 127(4), pp.800-804.
- 55- Gentzler, A. L., Oberhauser, A. M., Westerman, D., & Nadorff, D. K. (2011). College students' use of electronic communication with parents: links to loneliness, attachment, and relationship quality. Cyberpsychology Behavior and Social Networking, 14(1-2), pp.71-74.
- 56- Ryan, T. & Xenos, S. (2011). Who uses Facebook? An Investigation into the Relationship between the Big Five, Shyness, Narcissism, Loneliness, and Facebook Usage. Computers in Human Behavior, 27: pp.1658-1664.
- 57- Sheldon, P. (2008). The Relationship between Unwillingness-to-Communicate and Students' Facebook Use. Journal of Media Psychology, 20: 67-75.
- 35- Moore, K. and J. C. McElroy. (2012). The influence of personality on Facebook usage, wall postings, and regret. Computers in Human Behavior, 28 (1), pp. 267-274.
- 36- Skues, J. L., B. Williams, & Wise, L. (2012). The effects of personality traits, self-esteem, loneliness, and narcissism on Facebook use among university students. Computers in Human Behavior, 28 (6), pp. 2414-2419.
- 37- Ross, C., E. Orr, M. Sisic, J. M. Arseneault, M. J. Simmering, & Orr, R. (2009). Personality and Motivations associated with Facebook Use. Computers in Human Behavior, 25: pp.578-586.
- 38- Baxter, Anne. (2009). Are Social Networking Websites Better for Introverts or Extroverts? Associated Content, February 12, http://www.associatedcontent.com/article/1453268/are_social_networking_websites_better.html?cat=9 (March 29, 2010).
- 39- Liu, Xun and Larose, Robert. (2009). Does Using the Internet Make People More Satisfied With Their Lives? (Paper presented at the annual meeting of the International Communication Association, Dresden, Germany, May 25), 6.
- 40- Tosun, Leman Pinar, & Lajunen, Timo. (2010). Does Internet Use Reflect Your Personality? Relationship between Eysenck's Personality Dimensions and Internet Use. Computers in Human Behavior, 26: pp.162- 167.
- 41- Tiryaki, S. (2015). Facebook Addiction in Social Life: A Survey Research in Konya Example. Unpublished Doctoral Dissertation, Selcuk University Social Sciences Institute, Konya/Turkey.
- 42- Özben, Ş. (2013). An Investigation of the Loneliness Levels of University Students According to Their Television Viewing Time. Journal of Buca Education Faculty, 35: pp.198-206.
- 43- Balci, Ş. & Gölcü, A. (2013). Facebook Addiction among University Students: "Selcuk University Example". Journal of Studies Turkology, 34: pp.255-278.
- 44- Çakır, V. & Çakır, V. (2011). Loneliness and Television Usage. Journal of Selcuk Communication, 7 (1): pp.131-147.
- 45- Gülnar, B. & Balci, Ş. (2011). The Relationship between Loneliness and Television Viewing Motives in Acculturation Process, International Journal of Arts and Sciences Conference, Anglo-American University, Prague, Czech Republic, June 21-24, pp.91-106.

- 68- Valenzuela, S., Park, N., & Kee, K. F. (2009). Is there social capital in a social network site? Facebook use and college students' life satisfaction, trust and participation. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 14(4), pp. 875-901.
- 69- Ryan, T., & Xenos, S. (2011). Who uses Facebook? An investigation into the relationship between the big five, shyness, narcissism, loneliness and Facebook usage. *Computers in Human Behavior*, 27, pp.1658-1664.
- 70- Davis, R. A. (2001). A cognitive- behavioral model of pathological internet use. *Computers in human Behavior*. 17, pp.96-187.
- 58- Sun, P., Unger, J. B., Palmer, P. H., Gallaher, P., Chou, C. P., Baezconde-Garbanati, L., Johnson, C. A. (2005). Internet accessibility and usage among urban adolescents in southern California: Implications for web-based health research. *Cyberpsychology & Behavior*, 8(5), pp.441-453.
- 59- Coget, J., Yamauchi, Y & Suman, M. (2002). The internet, social networks & loneliness. *It & Society*. 1,1. pp. 180-201.
- 60- Kim, J., LaRose, R., & Peng, W. (2009). Loneliness as the cause and the effect of problematic Internet use: The relationship between Internet use and psychological wellbeing. *CyberPsychology & Behavior*, 12(4), pp.451-455.
- 61- Nie, N. H. (2001). Sociability, interpersonal relations, and the internet reconciling conflicting findings. *American behavioral scientist*, 45(3), pp.420-435.
- 62- Rosen, L. D. et al. (2013). Is Facebook Creating "iDisorders"? The Link between Clinical Symptoms of Psychiatric Disorders and Technology Use, Attitudes and Anxiety. *Computers in Human Behavior*, 29: pp.1243-1254.
- ۶۳- یعقوبی، ابوالقاسم، عبدالهی مقدم، مریم و حسنونند، فضل ا... (۱۳۹۵). بررسی تاثیر پنج عامل شخصیت بر عضویت نوجوانان در فیسبوک. دو فصلنامه روانشناسی بالینی و شخصیت. سال ۱۴، شماره ۲، پیاپی ۲۷، صص ۳۱-۳۸.
- ۶۴- کیامهر، جواد (۱۳۸۱). هنجاریابی فرم کوتاه پرسش نامه پنج عاملی نئو و بررسی ساختار عاملی آن در بین دانشجویان علوم انسانی دانشگاه های تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد سنجش و اندازه گیری دانشگاه علامه تهران.
- ۶۵- پاشا، غلامرضا و اسماعیلی، سمیه (۱۳۸۶). مقایسه اضطراب، ابراز وجود، احساس تنهایی و عملکرد تحصیلی دانش آموزان شبه خانواده و بی سرپرست و دانش آموزان عادی استان خوزستان. فصلنامه یافته های نو در روان شناسی. سال اول. شماره ۴، صص ۲۲-۳۵.
- 66- Kraut, R., Patterson, M., Lundmark, V., Kiesler, S., Mukophadhyay, T. and Scherlis, W. (1998). Internet Paradox: A Social Technology that Reduces Social Involvement and Psychological Well-being? *American Psychologist*. 53(9). pp. 1017-1031.
- 67- Deters, F. G., & Mehl, M. R. (2013). Does posting Facebook status updates increase or decrease loneliness? An online social networking experiment. *Social Psychological and Personality Science*, 4(5), pp.579-586.